

Зуєв Володимир Вікторович
асистент кафедри кримінального
процесу НЮУ ім. Я. Мудрого,
кандидат юридичних наук

СПРОЩЕНИЙ ПОРЯДОК ВИДАЧІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Видача особи (екстрадиція) визначається КПК України як видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку

(п. 2 ч. 1 ст. 541). Необхідно зазначити, що видача – це не одноактна дія [1, с. 120], а певний процес, процедура, яка має власну специфічну мету – забезпечення реалізації договірних зобов'язань щодо видачі особи, яка вчинила злочин на території іноземної держави.

На сьогодні КПК України передбачає можливість застосування до особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення, її затримання на території України (ст. 582); тимчасового арешту затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, до надходження запиту про видачу (ст. 583); екстрадиційного арешту як запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою після надходження запиту про видачу (ст. 584) або будь-якого запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою (ст. 585). Слід зазначити, що, по суті, і тимчасовий арешт, і екстрадиційний арешт – це тримання під вартою, строк застосування яких складає: тимчасовий арешт – до 40 діб або інший строк, встановлений відповідним міжнародним договором; екстрадиційний арешт – не може перевищувати дванадцяти місяців.

Для забезпечення законності застосування затримання та можливості подальшого продовження застосування вищевказаних форм примусу діє процесуальна функція судового контролю. Для цього прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, до якого додаються протокол затримання особи; документи, що містять дані про вчинення особою злочину на території іноземної держави та обрання щодо неї запобіжного заходу компетентним органом іноземної держави; документи, що підтверджують особу затриманого. Максимальний строк розгляду клопотання слідчим суддею – 72 години з моменту затримання особи, що кореспондується з положеннями Конституції України та КПК України. Предметом судового контролю в екстрадиційному провадженні є також розгляд скарг особи, до якої застосовано екстрадиційний арешт, або її захисника, законного представника, або клопотання прокурора щодо перевірки з періодичністю один раз на місяць наявності підстав для подальшого тримання особи під вартою, або підстав звільнення з-під варти. Як видно, усе це вимагає чимало часу, активних дій, а відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 280 КПК України у певних випадках необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва є також підставою для зупинення досудового розслідування.

Разом із цим, законодавець передбачив спрощений порядок видачі з України особи (ст. 588 КПК України), який, утім, може бути застосований лише за наявності письмової заяви такої особи про її згоду на видачу,

оформленої у присутності захисника та затвердженої слідчим суддею. У такому випадку видача можлива без проведення в повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для видачі. Однак, хоча така обов'язкова умова для спрощеного порядку як згода особи, як правило, значно ускладнює можливість застосування такого порядку видачі, тим не менш він є досить ефективний та такий, що відповідає європейській практиці.

Так, у межах Європейського Союзу функціонує більш скорочена у часі процедура – Європейський ордер на арешт (ЄОА). ЄОА (European Arrest Warrant) – це судові рішення, на підставі якого здійснюється примусова видача осіб із території однієї держави – члена ЄС на територію іншої держави – члена ЄС із метою притягнення до кримінальної відповідальності та покарання. Це рішення суду, що видається державою – членом ЄС із метою арешту та приводу до суду іншою державою – членом ЄС особи, яка розшукується за підозрою у вчиненні злочину, з метою виконання покарання у вигляді позбавлення волі або запобіжного заходу – взяття під варту [2]. ЄОА, подібно до аналогів у внутрішньодержавному праві, є *юридичною підставою* для затримання підозрюваного, обвинуваченого або засудженого, щодо якого був винесений та набув чинності обвинувальний вирок суду. Однак особливістю у цьому випадку є те, що, на відміну від національних ордерів, мова може йти про затримання «особи, що розшукується», на території інших держав – членів ЄС, де така особа може переховуватися після скоєння злочину. Якщо ж місцезнаходження такої особи невідоме, то рамкове Рішення від 13.06.2002 р. для його встановлення передбачає можливість використання Шенгенської інформаційної системи, а також можливостей Інтерполу.

Після встановлення місцезнаходження розшукуваної особи остання повинна бути видана судовому органу, який видав ордер на її арешт. Слід зазначити, що ЄОА має специфічну сферу застосування, яка визначена ст. 2 рамкового Рішення від 13.06.2002 р. Так, ЄОА може видаватись виключно щодо діянь, за які законом держави-члена, що видає ордер, передбачено покарання або захід безпеки, пов'язаний із позбавленням волі із верхньою межею не менше 12 місяців, або коли вже було призначено покарання – щодо обвинувальних вироків, які передбачають засудження до позбавлення волі не менше ніж на 4 місяці. Крім того, Рішення виокремлює 32 злочини, які повинні бути визначені у праві держави-члена, яка видає ордер, і каратися в останній покаранням у вигляді позбавлення волі на строк не менше 3 років, щодо яких *видача особи повинна здійснюватися без проведення перевірки на предмет подвійності злочинності діяння* (хоча це правило було введено в рамках Ради Європи Європейською

конвенцією про видачу 1957 р. та в конвенційному механізмі регулювання видачі є одним з основних). Ідеться про такі злочини, як, наприклад, участь у злочинній організації, тероризм, торгівля людьми, незаконна торгівля наркотичними засобами або психотропними речовинами; корупція, кіберзлочинність, відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом тощо, а також злочини, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду [3]. ЄОА підлягає розгляду та виконанню у порядку особливої терміновості. У разі, коли розшукувана особа дає згоду на свою видачу, рішення про виконання ордера повинно бути прийнято через 10 днів після надання відповідної згоди. В інших випадках заключне рішення про виконання ордера повинно бути прийнято протягом 60 днів із моменту затримання особи. У випадках, коли неможливо вкластись у вищезазначені строки, виконуючий судовий орган повинен інформувати про це орган, який видав ордер на арешт, із зазначенням причин, а строки можуть бути продовжені ще на 30 днів [2].

Так, виконання європейського ордера на арешт здійснюється у найкоротший строк, у день, установлений за згодою співпрацюючих держав. Особа передається не пізніше 10 днів після винесення рішення про виконання європейського ордера на арешт. Таким чином, метою ЄОА є створення спрощеного порядку видачі осіб, що розшукуються або засуджені за вчинення злочинів, який змінив би складну процедуру екстрадиції між державами – членами ЄС і, відповідно, скоротив би строки розгляду справ, у яких така процедура проводиться.

Інститут екстрадиції сьогодні є надзвичайно затребуваним для виконань завдань кримінального провадження, а також для реалізації його специфічної мети. Екстрадиційний процес є досить складною, тривалою у часі процедурою, у зв'язку з чим існують як спрощені порядки видачі, так і специфічні процедури, пов'язані з видачею осіб, як наприклад, Європейський ордер на арешт у межах Європейського Союзу [4, с. 62].

Час показав недостатню ефективність конвенційної процедури видачі, яка є у більшості випадків централізованою, досить складною, що призводить до затягування строків її застосування і затримок виконання відповідних запитів. Заслужовують на увагу також положення рамкового Рішення від 13.06.2002 р., згідно з яким особа підлягає *обов'язковій видачі* на підставі ЄОА у разі вчинення злочину, який підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Така юрисдикція сьогодні Україною не визнана, відповідно, ще однією передумовою вступу України до ЄС є визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду, що нині є несумісним із чинною Конституцією України [5]. Утім, використання ЄОА – це стрімкий крок уперед у процесі співробітництва держав

у сфері кримінальної юстиції. Оскільки це судове рішення базується на принципі взаємного визнання та виконання процесуальних рішень, то це ще й ефективний спрощений, на відміну від конвенційного, механізм видачі осіб для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку на території держави, де скоєно злочин.

Використані джерела:

1. Галенская Л. Н. Международная борьба с преступностью / Л. Н. Галенская. – М.: Междунар. отнош., 1972. – 167 с.
2. Рамкове рішення №2002/584 Ради ЄС про європейський ордер на арешт і процедури передачі осіб між державами-членами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b17.
3. Римський статут Международного уголовного суда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute\(r\).pdf](http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute(r).pdf).
4. Підгородинська А. В. Використання рішень іноземних судів та міжнародних судових органів у кримінальному процесі України: [монографія] / А. В. Підгородинська. – Одеса: Юрид. літ-ра, 2013. – 184 с.
5. Сенько М. М. Європейський ордер на арешт та національне кримінальне право / М. М. Сенько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://criminallaw-offspring.blogpost.com/2011/5/blogpost.html>.